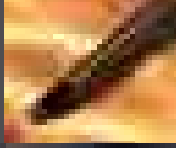

Eğitim

Mehmet Zeki AYDIN*

• UNUTTUĞUMUZ BİR EMİR:
İSTİŞÂRE

İstişâre, herhangi bir konuda doğruya ulaşmak veya yaklaşmak için bir başkasının görüşüne başvurmaktır. İstişâre, kişinin kendisini ilgilendiren konularda bir başkasının görüşüne başvurması veya idarecilerin toplumu ilgilendiren konularda danışmada bulunması şeklinde iki açıdan ele alınabilir.

Kur'an-ı Kerim, danışmanın önemini şu şekilde ortaya koymuştur: “İş hususunda onlarla danış.”¹ “Onların işleri kendi aralarında istişâre iledir.”² Kur'an'a göre danışma, mü'min bir toplumun en açık esası ve İslâm'a gönül vermiş bir insanların en önemli özelliğidir. Şûrâ suresinin 38. âyetinde namaz ve infakla aynı çizgide anlatılan istişârenin ibadet olduğu hatırlatılır.

İstişâreyi önemsemeyen bir toplum, tam mü'min sayılamayacağı gibi onu uygulamayan bir toplum da Müslümanlığı kâmil mânâda yaşıyor kabul edilemez. İslâm dininde istişâre, hem idare edenlerin hem de idare edilenlerin mutlaka uymaları gereken hayatî bir esastır. İdareci, toplumla ilgili her konuda istişârede bulunmakla yükümlüdür. İdare edilenler de kendi görüş ve düşüncelerini idarecilere bildirmekle sorumlu tutulmuşlardır.

İstişâre, Kur'an-ı Kerim'de önemle zikredilen bir kural olduğu gibi Peygamberimizin sünnetinde de büyük ölçüde üzerinde durulmuştur. Peygamberimiz, hakkında âyet olmayan her konuyu, kadın-erkek, genç-ihtiyar herkesle istişâre eder-

di. Değişik alanlarda onca ilerlemeye rağmen, danışma konusunda maalesef Peygamberimiz zamanında ulaşılan noktaya, günümüzde henüz ulaşabildiğimiz söylenemez.

İstişare Kazandırır

Kişinin kendisini ilgilendiren konularda, bir başkasının görüşüne başvurması sünnettir. Hz. Peygamber (s.a.v), Müslümanların kurtuluşunu ve başarısını, “İstişârede bulunan kaybetmez.” sözleriyle danışmaya bağlamıştır. İdarecilerin toplumu ilgilendiren konularda istişârede bulunmasının hükmü konusunda, “Onların işleri, kendi aralarında istişâre iledir.”³ âyetinin gereklilik ifade ettiği açıktır.

“İstişâreyi önemsemeyen bir toplum, tam mü'min sayılamayacağı gibi onu uygulamayan bir toplum da Müslümanlığı kâmil mânâda yaşıyor kabul edilemez. İslâm dininde istişâre, hem idare edenlerin hem de idare edilenlerin mutlaka uymaları gereken hayatî bir esastır.”

Allah Rasulü (s.a.v), hayatını vahyin aydınlığında sürdürüyor olmasına rağmen, danışmayla emredildiğini ortaya koymuştur. Uhud Savaşından sonra, “İş hususunda onlarla istişâre et.” âyeti nazil olunca, Efendimizin şöyle buyurduğu nakledilir: “Şüphesiz ne Allah'ın ne de peygamberinin danışmaya ihtiyacı vardır. Ne var ki, istişârede bulunursa o, doğruya ulaşmaktan mahrum kalmaz. Kim de onu terk ederse sapıklığa düşer.” Bu ifadeden anlaşıldığı gibi Allah, da-

nışmaya ihtiyacı olmayan peygamberine istişâreyi emretmekle, idarecilere danışmanın önemini hatırlatmak istemiştir. Peygamberimiz (s.a.v)'in:

“Danışmada bulunan pişman olmaz.”

“İstîşâre eden zarar görmez.”

“Danışan güvenlik içindedir.”

“İstîşâre edip doğru neticeye ulaşmamış bir topluluk yoktur.”⁴ gibi sözlerini dikkate alarak İslâm âlimleri, danışmanın, İslâm'ın temel ilkelerinden olduğunda ve mutlaka hayata mâl edilmesi gerekli hükümlerden bulunduğu ittifak etmişlerdir.

“Danışan Dağları Aşar”

Bir toplumu ayakta tutan dinamiklerin başında, danışma gelir. Bireye, topluma, devlete, millete, ilme, eğitime, ekonomiye, sosyal işlere ait konuların çözümünde en önemli esas danışmadır. Danışma, herhangi bir konuda verilecek kararların doğru olabilmesinin ilk şartıdır. İyiden iyiyeye düşünülmeden, başkalarının fikir ve eleştirileri alınmadan verilen birey ve toplumla ilgili kararlar, çok defa başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Hız. Peygamber (s.a.v), ümmetini istişâreye teşvik etmiş, kendisi de Bedir Savaşında Ebû Süfyan'ın geldiğini haber alınca ne gibi önlem alacağını Ensar'la istişâre etmiştir. Ayrıca Bedir esirleri konusunda, Uhud ve Hendek Savaşlarında, Hudeybiye'de, Taif Seferinde, ezan konusunda olduğu gibi birçok konuda ashâbıyla istişâre etmiştir. Peygamberimiz, yapılması planlanan işlere, herkesin rûhen ve fikren katılmasını sağlayarak, projelerini en sağlam esaslar üzerinde gerçekleştirmiştir. Peygamberimizin hayatı boyunca, vahyin sınırları dışında kalan her konu ve her sorun tartışılmış toplumun ortak kabulü görüldükten sonra uygulanmıştır.

İslâm'da istişâre, çoğunluk veya azınlık farkı gözetilmeksizin imkân ölçüsünde herkesin görüşünü almayı gerektirmekte, bunun yanında görüşler içinde tercihe uygun olanın parmak hesabıyla değil, derin ve tarafsız akli araştırma sonucu tespit edilmiş olanın uygulanması anlamındadır.

İstîşâre ile işlerin güzel sonuçlara ulaşması siyasî, askerî, sosyal vb. bütün alanlarda problemlerin çözülmesi mümkündür. Kişi ne kadar akıllı, zeki ve tecrübeli bulunursa bulunsun, Yüce Allah'ın Kur'an'da emrettiği ve istişâre edenleri övdüğü danışma esasına uygun hareket etmedikçe, faydalı sonuçlara ulaşması ve sorunlarını güzel bir şekilde çözümlemesi zordur. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v) akıl ve zeka yönüyle insanların en mükemmeli iken, Allah, ona bile danışmayı emretmiştir.

Kişilerin ve toplumların düştükleri hatalar, çok defa kişinin kendisinin ve idarecilerin işleri kendi başına yürütmeleri sonucu olmaktadır. Bir işi kendi başına yürütmek ne kadar genişlerse hataların sayısı o oranda artar; ne kadar daralırsa hatalar da o oranda azalır.

Danışma sonucunda istişâre edenler arasında karşılıklı sevgi, saygı ve güven oluşur. Görüşlerinde ve düşüncelerinde daima isabet edenlerin, bir iş yapmaya niyetli olduklarında, istişâre etmelerine şaşılmamalıdır. Çünkü böyle kimseler, kendi görüşlerini yoklarlar, zekâ ve anlayışlarını denerler. Bu şekilde hareket etmekle düşüncelerini zinde tutarlar.

Aile'de İstîşare

Hanımlarla danışma yapılmayacağı konusunda, halk arasındaki söylenti ve inançlar doğru değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in Bakara suresi 233. âyetinde Allah, emen çocuğun sütten kesilmesi konusunda anne babanın istişâre ederek karar vermelerini istemektedir. Bu konuda başka âyetlerin yanında Peygamberimizin de birçok uygulamaları vardır. Hz. Peygamber (s.a.v), aile bireylerinin görüşlerine çok önem verirdi. Onun bu davranışı, aile bireylerine ne denli güvendiğinin ve onlara ne ölçüde önem verdiğinin göstergesidir.

Peygamberimiz, gençlik döneminde amcasıyla ticaret yaparken, sürekli onun görüşlerini alırdı. Daha sonra Hz. Hatice ile ticarete başlamıştır. Sürekli görüş alışverişinde bulunarak

“İstişâre edip doğru neticeye ulaşmamış bir topluluk yoktur.”⁴ gibi sözlerini dikkate alarak İslâm âlimleri, danışmanın, İslâm’ın temel ilkelerinden olduğunda ve mutlaka hayata mâl edilmesi gerekli hükümlerden bulunduğu ittifak etmişlerdir.”

yaptığı ticaretinde, her zaman başarılı olmuştur. Aynı şekilde Hz. Hatice ile evlilikleri gündeme gelince Peygamberimiz, aile bireyleriyle görüşerek evliliğe karar vermiş, böylece mutlu bir aile hayatı sürmüştür.

Bu konuda en çarpıcı örnek, en zor gününde sıkıntısını, eşi Hz. Hatice’yle paylaşması ve onun öğütleriyle rahatlamasıdır. Peygamberimiz, kendisine gelen ilk vahyin etkisi ile evine gelmişti. Bütün endişelerini kendisinden uzaklaştıracak kişi, görüşüne en çok kıymet verdiği eşi Hz. Hatice idi. Durumu ona anlattı. Bunun üzerine Hz. Hatice, “Hiçbir korku ve üzüntü duymana sebep yok, hiç üzülme. Allah senin gibi bir kulunu hiçbir zaman utandırmaz. Ben biliyorum ki sen sözün doğrusunu söylersin.”⁵ deyince, Peygamberimiz teselli olup rahatlamıştı.

Danışarak iş yapmak her zaman güzeldir. Çünkü akıl akıldan üstündür. Danışılarak yapılan işte hata oranı azdır. Peygamberimiz de her konuda ailesine danışarak iş yapardı. Kararları tek başına vermez, aile bireyleriyle birlikte veririrdi.

Peygamberimiz, kızlarının evlenmesi konusunda eşi Hz. Hatice’ye ve kızlarına danışmaya büyük önem vermiştir. Bu konuda en iyi kararı vermek için daima eşinin ve kızlarının görüşlerini almıştır. Kızlarından birini isteyen olduğunda, kızının da o kimse ile evlenmek isteyip istemediğini sormuştur. Hz. Ali, Peygamberimizin kızı Hz. Fatma ile evlenmek isteyince kendisine sormuştur. Hz. Fatma evlenmeyi kabul ettiğini söyleyince evlenmişlerdir. Aynı şekilde diğer kızları Zeynep, Rukiye ve Ümmü Gülsüm’ün evliliğinde de birlikte karar vermişlerdir.

Kısaca belirtmek gerekirse, danışmaya, yüce Allah’ın emri, Peygamberimizin sünneti olarak önem verilmelidir. Atalarımız da “Ulu sözü dinleyen, ulu dağlar aşar.”, “Akıl akıldan üstündür.” diyerek, istişârenin gerekliliğini kısa ve öz bir şekilde ifade etmişlerdir.

Dipnot

* Prof. Dr.

- 1 - 3/Âl-i İmrân, 159
- 2 - 42/Şûrâ, 38
- 3 - 42/Şûrâ, 38
- 4 - İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Site*, c:16, s.27.
- 5 - İsmail Yigit, *Siyer*, MEB, İstanbul 1996, s.29.